

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II) :-
समसामयिक अध्ययन र सार्वजनिक सेवा व्यवस्थापन
(Contemporary Studies & Public Service Management)

खण्ड (A) : 35 अङ्क Section (A) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

१. नेपालको भौगोलिक, सामाजिक र आर्थिक अवस्था
- १.१ भौगोलिक अवस्था/स्वरूप : किसिम र विशेषताहरु
  - १.२ राजनीतिक भूगोल
  - १.३ हावापानी र जलसम्पदा : स्थिति र महत्व
  - १.४ वनसम्पदा : अवस्था र महत्व तथा वन विनाशका कारण र संरक्षणका उपायहरु
  - १.५ प्रचलित प्रमुख धर्म, जातजाति, भाषाभाषी र संस्कृति
  - १.६ आर्थिक विकासका पक्षहरु: कृषि, उद्योग, व्यापार, पर्यटन, रोजगार र पूर्वाधार
  - १.७ आर्थिक विकासका सम्बाहकहरु: सार्वजनिक क्षेत्र, निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्र
  - १.८ योजनावद्ध विकासक्रम र चालु आवधिक योजनाको जानकारी
  - १.९ जनसङ्ख्या व्यवस्थापन, शहरीकरण र बसाई सराई
  - १.१० वातावरण व्यवस्थापन, जैविक विविधता, वातावरण प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन र दिगो विकास
  - १.११ ज्वलन्त विषयहरु: गरीबी, बेरोजगारी, जनस्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सामाजिक सुरक्षा, ऊर्जा संकट, सूचना प्रविधि र सामाजिक संजाल
  - १.१२ राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरु

खण्ड (B) : 35 अङ्क Section (B) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

२. संवैधानिक व्यवस्था र सरकार
- २.१ नेपालको संविधान :
    - २.१.१ नेपालको संविधानका मूलभूत विशेषताहरु
    - २.१.२ मौलिक हक र कर्तव्य, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व
    - २.१.३ राज्यको संरचना र राज्य शक्तिको बाँडफाँड
    - २.१.४ कार्यपालिका, व्यवस्थापिका र न्यायपालिका
  - २.१ नेपालमा संघीयता, केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार
  - २.२ नागरिकहरुको दायित्व र कर्तव्य, नागरिक समाज र नागरिक चेतना/शिक्षा
  - २.३ कानूनको अर्थ र महत्व
  - २.४ कानूनका स्रोतहरु र नजीर
  - २.५ कानूनी राज्यको अवधारणा र महत्व
  - २.६ समावेशीकरण र समानुपातिक प्रतिनिधित्व
  - २.७ लोकतन्त्र र मानव अधिकार

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- २.८ सूचनाको हक र पारदर्शिता
२.९ विद्युतीय सुशासन (E-governance)
२.१० सुशासन, सदाचार प्रवर्द्धन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र भ्रष्टाचार निवारण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

खण्ड (C) : 30 अङ्क Section (C) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

३. सार्वजनिक सेवा संचालन एवं व्यवस्थापन

- ३.१ कार्यालय व्यवस्थापन
३.१.१ कार्यालय र कार्यालय व्यवस्थापनको अवधारणा र महत्व
३.१.२ अभिलेख व्यवस्थापनको परिचय, उद्देश्य, आवश्यकता र महत्व
३.१.३ कार्यालयमा संचारको महत्व, प्रकार, माध्यम
३.१.४ कार्यालयमा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) को आवश्यकता र महत्व
३.२ लेखा प्रणाली र राजस्व प्रशासन
३.२.१ सरकारी लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षण सम्बन्धी जानकारी
३.२.२ सरकारको आर्थिक कार्य प्रणालीको जानकारी
३.२.३ जिन्सी सेस्ता प्रणाली, राजश्व सेस्ता प्रणाली र धरौटी सेस्ता प्रणाली
३.२.४ राजस्व प्रशासन (कर, भंसार, अन्तःशुल्क) सम्बन्धी जानकारी
३.२.५ सरकारी बजेट सम्बन्धी जानकारी
३.३ निजामती सेवा
३.३.१ नेपालको निजामती सेवाको गठन, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु, सेवा सुविधा, आचरण, सजाय र वृत्ति विकास सम्बन्धी निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका व्यवस्थाहरु
३.३.२ निजामती सेवामा जनशक्ति योजना, विकास र व्यवस्थापन
३.३.३ प्रदेश र स्थानीय सेवा
३.४ सार्वजनिक सेवा प्रवाह
३.४.१ अर्थ र महत्व
३.४.२ सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका/माध्यमहरु
३.४.३ सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सेवा प्रदायकको भूमिका र सेवाग्राहीको अधिकार तथा दायित्व

.....

द्रष्टव्य : उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी

(नेपाल प्रशासन सेवा, सामान्य प्रशासन समूह र नेपाल संसद सेवा, सामान्य प्रशासन समूहको लागि)

खण्ड (A) : 35 अङ्क Section (A) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

१. कार्यालय संचालन र संगठनात्मक व्यवहार
- १.१ दर्ता, चलानी, फाइलिङ्ग, र पत्रव्यवहार
  - १.२ टिपणी, प्रस्ताव र प्रतिवेदन लेखन
  - १.३ जनसम्पर्क व्यवस्थापन
  - १.४ सेवाग्राही गुनासो व्यवस्थापन
  - १.५ बैठक व्यवस्थापन र निर्णय (माइन्स्यूट) लेखन
  - १.६ गोष्ठी, कार्यशाला र सेमिनार व्यवस्थापन
  - १.७ अभिलेख व्यवस्थापन
  - १.८ मासिक प्रगति/वार्षिक प्रगति सम्बन्धी व्यवस्थापन
  - १.९ जिन्सी स्त्रेस्ताको परिचय र महत्व
  - १.१० माग फाराम, खरिद आदेश, दाखिला रिपोर्ट र जिन्सी खाता सम्बन्धी जानकारी
  - १.११ कार्य विवरण र अधिकार प्रत्यायोजन
  - १.१२ कार्यालय निरीक्षण र अनुगमन
  - १.१३ प्रशासकीय कार्य फ्ल्युयौट सम्बन्धी व्यवस्था
  - १.१४ संगठनात्मक मान्यता (Norm) र मर्यादा प्रणाली (Status System)

खण्ड (B) : 35 अङ्क Section (B) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

२. प्रशासन तथा व्यवस्थापन
- २.१ सार्वजनिक प्रशासनको परिचय, उद्देश्य र कार्यहरु
  - २.२ सार्वजनिक प्रशासन र विकास प्रशासन
  - २.३ निजामती कर्मचारीको नियुक्ति, काज, सरुवा, बढुवा, बिदा, आचरण, अवकाश र विभागीय सजाय
  - २.४ संगठनको परिचय, उद्देश्य, स्वरुप र संगठनका आधारहरु
  - २.५ देहायका संगठनको परिचय तथा कार्यहरु
    - २.५.१ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग
    - २.५.२ लोक सेवा आयोग
    - २.५.३ महालेखा परीक्षकको कार्यालय
    - २.५.४ प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
    - २.५.५ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
    - २.५.६ संघीय संसद सचिवालय

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- २.६ व्यवस्थापनको परिचय, अवधारणा, उद्देश्य, क्षेत्र र कार्यहरु
- २.७ नेतृत्व, निर्णय, उत्प्रेरणा र मनोबल
- २.८ नियन्त्रण र समन्वयको आवश्यकता र महत्व
- २.९ समूह गतिशिलता
- २.१० संगठनात्मक परिवर्तन र विकास
- २.११ समय व्यवस्थापनको महत्व

खण्ड (C) : 30 अङ्क Section (C) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

३. सार्वजनिक सेवा व्यवस्थापन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

- ३.१ नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली
- ३.२ स्थानीय सरकार संचालन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.३ स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८
- ३.४ सुशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन, २०६४
- ३.५ सार्वजनिक खरिद र यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.६ सूचनाको हक तथा यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.७ आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व तथा यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.८ विपत जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन तथा यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.९ सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण अवधारणा र अभ्यास तथा यस सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ३.१० संघीय संसद सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०६४ र संघीय संसद सचिवालय कर्मचारी प्रशासन नियमावली, २०६५

द्रष्टव्य : उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी
(नेपाल प्रशासन सेवा, लेखा समूह र लेखापरीक्षण सेवाको लागि)

खण्ड (A) : 30 अङ्क Section (A) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

१. आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्थापन

- १.१ बजेट अनुमान, स्वीकृती र निकासा
- १.२ खर्च लेखाङ्कन र प्रतिवेदन
- १.३ सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (Public Sector Accounting Standard)
- १.४ खाता सुची (Charts of account), एकल कोष खाता (TSA) र निकासा प्रणाली
- १.५ दोहोरो लेखा प्रणाली, नगद र प्रोदभावी आधारित लेखाप्रणाली
- १.६ लेखाफारम : गोश्वारा भौचर, बैंक नगदी किताव, बजेट सिट, खर्चको फाट्टवारी, पेशकी बाँकीको विवरण, बैंक हिसाव विवरण, आर्थिक विवरण सम्बन्धी जानकारी
- १.७ लेखा प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकार एवं आर्थिक अनुशासनमा लेखा प्रमुखको भुमिका

खण्ड (B) : 30 अङ्क Section (B) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

२. सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी

- २.१ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापनको उद्देश्य र सिद्धान्त
- २.२ खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधि
- २.३ खरिद सम्झौता कार्यान्वयन
- २.४ खरिद व्यवस्थापनमा आचरण सम्बन्धी व्यवस्था
- २.५ खरिद कार्यको अनुगमन
- २.६ सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

३. जिन्सी व्यवस्थापन

- ३.१ सरकारी सम्पत्तिको जिम्मा, लागत र संरक्षण
- ३.२ जिन्सी निरीक्षण प्रतिवेदन कार्यान्वयन
- ३.३ बरबुभारथ व्यवस्था
- ३.४ लिलाम, मिन्हा र मर्मत संभार
- ३.५ बैदेशिक सहायतामा प्राप्त सामानको अभिलेख

४. राजस्व र धरौटी श्रेस्ता सम्बन्धी जानकारी

- ४.१ संचित कोष र यसको संचालन
- ४.२ राजस्व दाखिला र राजश्व लेखा
- ४.३ राजस्वको केन्द्रीय हिसाव
- ४.४ राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली

लोक सेवा आयोग

अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ४.५ धरौटी आमदानी र लेखाङ्कन कार्यविधी
- ४.६ धरौटी सम्बन्धी व्यक्तिगत र गोश्वरा खाता
- ४.७ धरौटी सदस्याहा सम्बन्धी व्यवस्था

खण्ड (C) : 40 अङ्क Section (C) : 40 Marks	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

५. लेखा परीक्षण प्रणाली

- ५.१ लेखा परीक्षणको परीचय, उद्देश्य एवं आधारभूत सिद्धान्त
- ५.२ आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली र आन्तरिक लेखा परीक्षण
- ५.३ लेखा परीक्षण सम्बन्धमा महालेखा परीक्षकको काम कर्तव्य र अधिकार
- ५.४ नियमितता, वित्तिय र कार्यमूलक लेखापरीक्षण सम्बन्धी जानकारी
- ५.५ लेखापरीक्षणका नविन अवधारणा : सूचना प्रविधि, वातावरणीय, विधि विज्ञान लेखापरीक्षण
- ५.६ जोखिममा आधारित लेखा परीक्षण र यसको कार्यान्वयन
- ५.७ सरकारी लेखापरीक्षण मान (Public Sector Auditing Standard)
- ५.८ बेरुजु, बेरुजु फछ्यौट र सम्परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
- ५.९ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको लेखापरीक्षण व्यवस्था
- ५.१० लेखापरीक्षण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संस्था: ASOSAI र INTOSAI

६. लेखा तथा लेखा परीक्षण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

- ६.१ नेपालको संविधान :
  - ६.१.१ संघीय आर्थिक कार्य प्रणाली, प्रादेशिक आर्थिक कार्य प्रणाली र स्थानीय आर्थिक कार्य प्रणाली
  - ६.१.२ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार
- ६.२ लेखापरीक्षण ऐन, २०७५
- ६.३ आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तिय उत्तरदायित्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ६.४ अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- ६.५ आय कर ऐन, २०५८
- ६.६ मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२
- ६.७ स्थानीय सरकार संचालन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

द्रष्टव्य : उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७

लोक सेवा आयोग
अप्रतिबन्धित तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी
(नेपाल प्रशासन सेवा, राजस्व समूहको लागि)

खण्ड (A) : 35 अङ्क Section (A) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

१. नेपालको अर्थ व्यवस्था

- १.१ नेपालको अर्थतन्त्रका विशेषताहरू
- १.२ खुला बजार अर्थतन्त्र र नेपाल
- १.३ नेपालको आर्थिक नीति, वित्त नीति (fiscal policy) र मौद्रिक नीति (monetary policy) सम्बन्धी जानकारी
- १.४ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन व्यवस्था
- १.५ चालु आवधिक योजना बारे सामान्य जानकारी
- १.६ कर (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष कर) र गैरकर सम्बन्धी जानकारी
- १.७ नेपालको वैदेशिक व्यापारको प्रवृत्ति
- १.८ नेपालमा आन्तरिक ऋण व्यवस्थापन
- १.९ वैदेशिक सहायता परिचालन
- १.१० नेपालमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी जानकारी

खण्ड (B) : 35 अङ्क Section (B) : 35 Marks	५ प्रश्न × ५ अङ्क = २५ अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

२. राजस्व प्रशासन सम्बन्धी र कानुनी व्यवस्था

- २.१ नेपालको संविधान :
  - २.१.१ संघीय आर्थिक कार्य प्रणाली, प्रादेशिक आर्थिक कार्य प्रणाली, स्थानीय आर्थिक कार्य प्रणाली
  - २.१.२ संघ प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार
- २.२ वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँड
  - २.२.१ वित्तीय समानीकरण अनुदान, शसर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान
  - २.२.२ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कर तथा गैर करका अधिकार क्षेत्र र राजस्व बाँटफाँट सम्बन्धी व्यवस्था
- २.३ संघीय कर कानून सम्बन्धी व्यवस्था
  - २.३.१ भंसार ऐन, २०६४ र नियमावली, २०६५: भंसार जाँचपास प्रकृया, जाँचपास पछिको परीक्षण (Post Clearance Audit), मुद्दा र लिलाम सम्बन्धी
  - २.३.२ आयकर ऐन, २०५८ र नियमावली, २०५९: आय विवरण र कर निर्धारण, किस्तावन्दी र अग्रिम कर दाखिला, भुक्तानीमा कर कट्टी, कर विवाद (प्रशासकिय पुनरावलोकन, पुनरावेदन) तथा कर बक्यौता असुली प्रकृया सम्बन्धी जानकारी

लोक सेवा आयोग

अप्रतिबन्धित तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- २.३.३ मुल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ र नियमावली, २०५३: दर्ता, कर विवरण दाखिला, कर कट्टी, कर निर्धारण, कर फिर्ता, कर छुट (Tax Exempt) र शुन्य दर (Zero Rate) को सुविधा सम्बन्धी
- २.३.४ अन्तः शुल्क ऐन, २०५८ र नियमावली, २०५९: अन्तः शुल्क निर्धारण र असुली, स्वयं निष्कासन प्रणाली, भौतिक नियन्त्रण प्रणाली, इजाजत सम्बन्धी व्यवस्था
- २.३.५ मदिरा ऐन, २०३१ र नियमावली, २०३३ अन्तः शुल्क स्टीकर व्यवस्थापन

खण्ड (C) : 30 अङ्क Section (C) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

३. राजस्व प्रशासन र वित्तीय क्षेत्र

- ३.१ राजस्व प्रशासनको संगठन तथा संरचनात्मक व्यवस्था
- ३.१.१ अर्थ मन्त्रालय र मातहत निकायहरूको संगठन संरचना र कार्यहरू
- ३.१.२ राजस्व परिचालनमा सम्पत्ती शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग, राजस्व अनुसन्धान विभाग, महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको कार्य जिम्मेवारी र भूमिका
- ३.१.३ राजस्व समूह गठन तथा संचालन सम्बन्धी व्यवस्था
- ३.२ राजस्व चुहावट नियन्त्रण
- ३.३ करदाता शिक्षाको वर्तमान अवस्था र आवश्यकता
- ३.४ आन्तरिक राजस्वको क्षेत्र, महत्व र संरचना
- ३.५ भंडार सुधार र व्यापार सहजिकरण
- ३.६ नेपालमा सार्वजनिक संस्थानको परीचय, व्यवस्थापन र राजस्वमा योगदान
- ३.७ नेपालमा गैर बैकिङ्ग वित्तीय संस्थाको व्यवस्थापन, नियमन र पूर्वाधार निर्माणमा स्रोत परिचालन
- ३.८ नेपालको पूँजीबजार, बीमा र सहकारी क्षेत्रको विकास र व्यवस्थापन

द्रष्टव्य : उल्लिखित विषयसंग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : सेवा समूह सम्बन्धी
(नेपाल न्याय सेवा, न्याय, कानून र सरकारी वकील समूहको लागि)

खण्ड (A) : 30 अङ्क Section (A) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

१. कानून सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- १.१ नेपालको न्यायिक विकासको सामान्य जानकारी
  - १.२ सारवान कानून र कार्यविधि कानूनको परिचय र भिन्नता
  - १.३ न्यायिक, अर्धन्यायिक र प्रशासकीय निकायको परिचय र भिन्नता
  - १.४ ऐन, नियम, विनियम र गठन आदेशको परिचय
  - १.५ कानून तर्जुमामा सम्बन्धी सामान्य जानकारी (ढाँचा र संरचना)
  - १.६ कानूनी रायको परिचय, कानूनी राय लिँदा दिँदा विचार गर्नु पर्ने कुराहरु
  - १.७ रिटको परिचय र प्रकारहरु
  - १.८ लिखित जवाफ तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने कुराहरु
  - १.९ राजपत्रको परिचय
  - १.१० नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली

खण्ड (B) : 40 अङ्क Section (B) : 40 Marks	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

२. न्याय प्रशासन सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- २.१ अदालतका तह र संरचना
  - २.२ संवैधानिक इजलासको परिचय र अधिकारक्षेत्र
  - २.३ अदालतको क्षेत्राधिकार (जिल्ला अदालत, उच्च अदालत र सर्वोच्च अदालत)
  - २.४ फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र र बयानमा खुलाउनु पर्ने कुराहरु
  - २.५ हदम्याद, म्याद र तारिखको परिचय
  - २.६ लिखतमा पुर्याउनु पर्ने रीत, दर्ता र दरपीठ
  - २.७ वारिसनामा र सकारनामाको परिचय
  - २.८ प्रमाणको परिचय (मौखिक प्रमाण, लिखत प्रमाण र दशी प्रमाण)
  - २.९ साक्षीको वकपत्र (सोधपुछ, जिरह र पुनः सोधपुछ)
  - २.१० फैसलाको परिचय, ढाँचा र फैसलामा उल्लेख गर्नु पर्ने कुराहरु
  - २.११ थुनुवा पूर्जा र कैदी पूर्जा
  - २.१२ पुनरावेदन र दोहोर्याई पाउने निवेदन सम्बन्धी व्यवस्था
  - २.१३ अदालतका फाँटवाला एवम् इजलास सहायकको काम, कर्तव्य र अधिकार
  - २.१४ इजलासको मर्यादा र अनुशासन
  - २.१५ मुद्दा व्यवस्थापन (फरक मुद्दाको फरक व्यवस्थापन पद्धति)
  - २.१६ प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको परिचय
  - २.१७ स्वच्छ सुनुवाइको सिद्धान्तको परिचय
  - २.१८ अदालतमा सूचना प्रविधिको प्रयोग

लोक सेवा आयोग
अप्राविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायव सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (C) : 30 अङ्क Section (C) : 30 Marks	४ प्रश्न × ५ अङ्क = २० अङ्क १ प्रश्न × १० अङ्क = १० अङ्क
--	---

३. अपराध अनुसन्धान र अभियोजन एवम् सरकारी वकील सम्बन्धी
- ३.१ महान्यायाधिवक्तासम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था (नियुक्ति, योग्यता, काम, कर्तव्य र अधिकार)
  - ३.२ मुख्य न्यायाधिवक्तासम्बन्धी व्यवस्था
  - ३.३ सरकारी वकील कार्यालयको परिचय
  - ३.४ विभिन्न तहका सरकारी वकीलको काम, कर्तव्य र अधिकार
  - ३.५ सरकार वादी फौजदारी मुद्दाको कारवाही प्रक्रिया (जाहेरी दर्खास्त, पक्राउ पूर्जा, म्याद थप, बरामदी मुचुल्का, बयान, अनुसन्धानकर्ताको राय, अभियोगपत्र, प्रारम्भिक सुनुवाइ, दावीमा छुट, थुनछेकको आदेश र सो उपरको निवदेन)
  - ३.६ रिटमा सरकारी पक्षको प्रतिनिधित्व र प्रतिरक्षा सम्बन्धी अवधारणा
  - ३.७ मुलुकी देवानी संहिता र देवानी कार्यविधि संहिताका प्रमुख विशेषताहरु
  - ३.८ मुलुकी अपराध संहिता, मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता र फौजदारी कसूर सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन ऐनका प्रमुख विशेषताहरु
  - ३.९ अपराध पीडितको परिचय, बर्गीकरण र पीडितका अधिकारहरु
  - ३.१० कारागार तथा हिरासतमा रहेका कैदी बन्दीका अधिकारहरु

द्रष्टव्य : उल्लिखित विषयसँग सम्बन्धित संवैधानिक व्यवस्था र सम्बन्धित ऐन तथा नियमावलीका बारेमा सामान्य जानकारी राख्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७

लोक सेवा आयोग
अप्रविधिक तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह
पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) :- सेवा समूह सम्बन्धी
(नेपाल परराष्ट्र सेवाको लागि)
English Language & Diplomacy

Section (A) : 40 Marks	10 Questions × 2 Marks = 20 Marks
	2 Questions × 10 Marks = 20 Marks

Section (A) : 40 Marks

1. English Language

1.1 Translation from Nepali into English

(1×10 =10)

A passage of about 100 words in Nepali (The passage will be related to some topic in international relations/international politics/ foreign policy/diplomacy).

1.2 Communicative Grammar

(5 ×2 = 10)

1.2.1 Single words and make sentences (one each) (carrying 1 mark each)

1.2.2 Correction of two grammatical errors (carrying 1 mark each)

1.2.3 Write Synonym and antonym (one each) of given words and make sentences (carrying 1 mark each)

1.2.4 Write answers to two e-mail messages (carrying 1 mark each)

1.2.5 Answers to two telephone conversations (carrying 1 mark each)

1.3 Comprehension

(5 ×2 = 10)

An English Passage of about 150 words will be given with 5 questions, each carrying 2 mark.

1.4 Essay on one of the three topics on contemporary issues in about 200 words.

(1×10 = 10)

Section (B) : 30 Marks	4 Questions × 5 Marks = 20 Marks
	1 Question × 10 Marks = 10 Marks

2. Basic Knowledge of International Relations and Diplomacy

2.1 Meaning of International Relations

2.2 Scope of International Relations

2.3 Definition of Diplomacy

2.4 Nature and Functions of Diplomacy

2.5 Meaning of Soft Power and Soft Power Potentials of Nepal

2.6 Economic Diplomacy

3. Basic Knowledge of International Law and Treaties

3.1 Definition of State, Recognition of State and Government

3.2 Meaning of Sovereignty

3.3 Sources of International Law

3.4 Definition of Treaties

4. Nepal, United Nations and International Institutions

4.1 Principles and Purposes of the United Nations

4.2 Nepal's Role in the United Nations

लोक सेवा आयोग

अप्रतिबन्धित तर्फका न्याय, परराष्ट्र, प्रशासन, लेखापरीक्षण र संसद सेवा, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, नायब सुब्बा वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 4.3 Nepal and the UN Peacekeeping
- 4.4 General Introduction to IMF, World Bank, ADB and AIIB
- 4.5 Introduction to WTO

5. Regional Cooperation

- 5.1 Nepal and SAARC
- 5.2 Brief introduction to:
  - 5.2.1 BIMSTEC
  - 5.2.2 Non-Aligned Movement (NAM)
  - 5.2.3 European Union (EU)
  - 5.2.4 ASEAN
  - 5.2.5 Group of 77
  - 5.2.6 Asia Cooperation Dialogue (ACD)
  - 5.2.7 Shanghai Cooperation Dialogue (SCO)

6. Least Developed and Landlocked Developing Countries

- 6.1 Definition of the Least Developed Countries (LDCs)
- 6.2 Problems of the Least Developed Countries (LDCs)
- 6.3 Rights of Landlocked Developing Countries (LLDCs)
- 6.4 Challenges of the Landlocked Developing Countries (LLDCs)

Section (C) : 30 Marks	4 Questions × 5 Marks = 20 Marks
	1 Question × 10 Marks = 10 Marks

7. Foreign Policy

- 7.1 Guiding Principle of Nepal's Foreign Policy
- 7.2 Determinants of Nepal's Foreign Policy and Elements of National Power
- 7.3 Role of the Foreign Ministry in Foreign Policy Implementation
- 7.4 National Interests of Nepal
- 7.5 Introduction to 'Sagarmatha Sambaad'

8. Diplomatic and Consular Functions

- 8.1 Functions of diplomatic and consular missions
- 8.2 Diplomatic Privileges and Immunities
- 8.3 Nature of consular services (passport, visa & attestation of documents)
- 8.4 Passports (MRTDs): Meaning, Generations, Types of MRTDs issued by Nepal
- 8.5 Introduction to Foreign Employment Cycle

9. Diplomatic Terminologies

- 9.1 Excellency, Plenipotentiary, Agrément, Attaché, Aide-Memoire, Embassy (Chancery/Residence), Consulate, Diplomatic Bag, Communiqué, Message, Letters of Credence, Letter of Recall, Note Verbale, Charge d' Affaires a.i., Honorary Consul, Diplomatic Corps, Protocol, Persona non Grata, Status Quo, Asylum, RSVP

पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७६/०९/१७